

Etablering av Omställningslyft för accelererad grön omstart

Förord

Arbetet med initiering av Omställningslyftet startades hösten 2020 via Regeringens samverkansprogram för Näringslivets Klimatomställning genom ett tankepapper författat av IF Metall och Naturskyddsföreningen och via diskussioner som pågick mellan RISE, Fossilfritt Sverige, Teknikföretagen, Företagarna, Tillväxtverket och Vinnova. Tankepappret förädlades sedan i arbetsgruppen kunskap och kompetens, till ett förslag om ett omställningslyft via Sydsvenska Handelskammaren och RISE och prioriterades högt av samverkansprogrammets ledamöter. Arbetet har sedan förstudien officiellt startade i dec 2020 inkluderat en stor mängd aktörer som via engagemang och klokskap har bidragit till att Omställningslyftet har tagit den form det nu har. De mest framträdande av dessa har förutom ovan nämnda organisationer varit; Klimatpolitiska rådet, Myndigheten för yrkeshögskolan, KOMET, Delegationen för cirkulär ekonomi, Viable Cities, Re:source, IUC, IVL, SISP, Energikontoren, IKEA, Northvolt, Region Stockholm, Västra Götalands Regionen, TEKO.

Förstudien, som har finansierats av Vinnova, och som ursprungligen pågår till 31 oktober, har haft som målsättning att rapporteras i form av ansökan till Vinnova om nästa fas. Denna ansökan ligger emellertid vilande med ambitionen är att förlänga förstudien till juni 2022, eller till dess klarhet finns kring det förslag om fortsättning på Omställningslyftet som omnämns i regeringens höstbudget. Under denna period kommer Omställningslyftet fortsatt att formuleras via arbete i Omställningslyftets referensgrupp.

Sammanfattning av förstudien per oktober 2021

IPCC:s sjätte klimatrapport understryker tydligt behov av omställning och även om Sveriges mål om att bli världens första klimatneutrala välfärdsland till 2045 är lagstiftat, och när det sattes också offensivt och utmanande, så är det mycket som återstår för att den gröna omställningen skall kunna realiseras, och det står idag klart att Sveriges klimatmål inte är tillräckliga för att nå 1,5-gradersmålet. Hur 2045 ser ut i termer av beteenden, livsstilar, regleringar, marknader och värdekedjor går kanske att ana men knappast beskriva detaljerat. Ansvaret för omställningen är fördelat på många, makten att förändra är fördelat på ännu fler. De vägval som görs globalt och inom EU och Sverige är av stor betydelse. Detsamma gäller de vägval som görs på en lokal och regional nivå. Inte minst rörelsen kring klimatneutrala städer och de klimatkontrakt som snart 20 svenska städer kommer att ha signerat med staten. Vad företag inom energi-, teknik och basindustrin såsom Vattenfall, Fortum, Uniper, ABB, Ericsson, Volvo, Scania, SSAB, LKAB, Northvolt och Cementa, tar för sig kommer att ha stor betydelse. Minst lika stor betydelse har aktiviteterna hos konsumentnära företag som IKEA, H&M och Electrolux. Befintliga och framväxande företag inom tex gaming, miljöteknik, foodtech och cirkulär/delande ekonomi är kanske av ännu större betydelse och ovanför samtliga finns utvecklingen av framtidens finansmarknader och vad för verksamheter och affärsmodeller som det kommer att investeras i.

Förmågan att kunna förstå samtiden och omvärlden och kunna förändra sig i detta komplexa landskap är mycket utmanande för många företag som inte aktivt kan, hinner eller ser fördelarna i att ta del i de många sammanhangen som påverkar omställningen. Den förstudie, "Initiering av Omställningslyftet", som har startats pekar på att en stor del av företagen inser att de behöver ställa om men inte vet till vad eller hur man skall börja. Det finns mycket som vi i Sverige kan göra för att

underlätta en hållbar klimatomställning som lämnar så få efter sig som möjligt. Instrument behövs både för att få fram föregångare och för att undvika efterslänrare med små utsikter att överleva på sikt. Olika regioners förutsättningar behöver beaktas och städers förmåga att skapa nya marknader och värdekedjor bör vara tätt kopplat till näringslivet klimatomställning.

Ett tydligt budskap från de ca 200 företag som vi har interagerat med kring grön omställning under första halvan av 2021 är att det måste vara enkelt att få stöd och att stödet behöver möta företagets situation. Det finns idag en uppsjö av stöd och stödjande aktörer som kan möta företagets situation. I skrivandes stund finns det till exempel 50 öppna utlysningar hos Vinnova. Detta gör det å ena sidan möjligt att möta företag i olika situationer men å andra sidan bidrar mångfalden även till svårigheter att överblicka eller inspireras av det arbete som ligger bakom en utlysning. Omställningstakten skulle kunna öka om mer kraft läggs på att tillgängliggöra etablerade kunskaper via aktiviteter som ökar awareness underlättar utbildning och livslångt lärande, ger hjälp till självhjälp och i form av coaching, finansiering, orientering i verktyg, metoder och kunskaper.

Genomförande

Förstudien har så här långt identifierat 6 olika arbetsströmmar eller arbetspaket. Dessa är

1. **Digital portal.** För inspiration och orientering i befintliga verktyg, metoder och kunskapsområden
2. **Utbildning av coacher.** Coacher behövs för genomförande av kickstart klimatomställning och omställningslyftets olika delar. För att ge dessa coacher en introduktion till Omställningslyftets ambitioner, angreppssätt, metoder och verktyg krävs olika introduktionsutbildningar
3. **Kickstart Klimatomställning.** Coach-ledda workshopserier för olika grupperingar av företag baserade på metodiken från kickstart digitalisering. Detta arbete kan komma att utföras med olika teman som bidrar till klimatomställning (tex hållbart, eko, cirkulärt, digitalt)
4. **Utvecklingsprogram.** Coach-ledda förändringsledningsarbete för enskilda företag baserade på metodiken bakom produktionslyftet. Detta arbete kan komma att utföras med olika teman som bidrar till klimatomställning (tex hållbart, eko, cirkulärt, digitalt)
5. **Yrkesutbildningar och livslångt lärande.** För navigering och kvalificering av befintliga och kommande utbildningar
6. **Arena för samverkan/referensgruppsarbete.** För kontinuerlig vidareutveckling, erfarenhetsutbyte, omvärldsanalys och monitorering av utveckling av Omställningslyftet.

Mål, syfte och leveranser

Omställningslyftet har som övergripande mål att underlätta för individer och företag att bedriva konkurrenskraftiga verksamheter kompatibla med klimatmålen. Omställningslyftet förväntas pågå över en längre tid, uppskattningsvis fram till 2030, och några av de initiala leverablerna handlar om att hjälpa fram insikter kring grön omställning via digitala självvärderingsverktyg och inspirationsmaterial samt processledda workshops (kickstart). Ambitionen är att innan 2023 nå; 1) minst 20000 användare av de digitala verktygen samt 2) ca 1000 företag via kickstart-konceptet. För det senare behövs 3) ca 50 utbildade coacher/processledare.

Ambitionen på längre sikt är att skapa nationella förflyttningar inom 7 områden av vikt för hållbar klimatomställning. Dessa är områden är: kompetens, omställningsförmåga, omvärldsbevakning, nulägesbeskrivning, mätning av förflyttning, kommunikation samt nationella målsättningar. För att åstadkomma detta är det bl.a. viktigt att:

- kunna nå ut brett
- nå en ökad samsyn mellan nyckelaktörer i termer av gemensamma nätverk, bilder, prioriteringar, agendor, färdplaner, rekommendationer och policydokument
- närma sig ett mer gemensamt sätt att kommunicera och föra gemensam storytelling
- skala upp och mer gemensamt synliggöra befintliga projekt och satsningar
- etablera nya gemensamma piloter

Arbetet syftar också till att arbeta för att våra företag blir autonoma i att både ta rätt beslut kopplat till klimatomställningen, men även i att klara att genomföra åtgärder i sin klimatomställning. För detta krävs en initial kompetenshöjning som anpassas behovet hos den enskilde. Målet med denna kompetenshöjning är att människorna i målgruppen:

- uppnår tillräcklig kompetens för att kunna förstå inom vilka områden och hur de ska jobba vidare med sin kompetensförsörjning
- lätt hittar omvärldsanalyser och nyanserad information kopplat till klimatomställningen
- har verktyg och metoder för att kunna mäta sin utveckling
- hittar fram till och har autonomi till att själva kunna välja bland kompetenshöjande insatser som passar dem
- uppnår tillräcklig kompetens för att kunna förstå hur de ska kunna stärka sin omställningsförmåga
- uppnår tillräcklig kompetens för att kunna förstå komplexiteten och nyanserna i omvärldsanalysen knuten till klimatomställning
- uppnår tillräcklig kompetens för att känna motivation till omställningen, genom att t.ex. förstå konkurrensfördelar och marknadsförändringar på lång sikt

Målgrupperna för initiativet är;

- *primärt* företag och organisationer som vill öka sin omställningsförmåga, framförallt små- och medelstora företag men inte låst till små- och medelstora företag då klimatomställningen också handlar om klimatsmarta städer, ekosystem, nya värdekedjor och stora företag. Även företag och organisationer som inte ännu aktivt söker kompetens är också i bild. Roller som behöver involveras under arbetet är tex företagsledning, produktionsledare och medarbetare.
- *sekundärt* aktörer i stödsystemet såsom kunskapsorganisationer, utbildningsföretag samt företagsstödande organisationer, myndigheter och regioner